

Spel en sport in de Nederlandse jeugdlektuur, 1880-1960*

Koos Steendijk-Kuypers

School en spel, voegt dat wel?

In de jaren negentig van de negentiende eeuw maakte het gymnastiekonderwijs op scholen haar entree, ondanks veel tegenstand. De Vereeniging van Gymnastiekonderwijzers in Nederland (VGON) achtte samen met een groep artsen gymnastiekbeoefening van het grootste belang voor de fysieke en geestelijke ontwikkeling van het kind. Maar de gymnastiek zoals die naar Duits voorbeeld werd onderwezen, bracht met haar gedisciplineerde vrije- en ordeoefeningen meer geestelijke inspanning dan ontspanning met zich. Juist dit laatste had het jonge schoolkind nodig. Door bemoeienis van de Olympia-vereeniging (1883) die het overladen kennissysteem van de scholen bekritiseerde, kreeg het spelelement meer aandacht. In 1889 werd

bewegingsspel binnen de gymnastiekles verplicht ingevoerd. Het leidde bij de onderwijzers tot enige discussie want het vrije spel zou de orde en tucht kunnen ondermijnen. Bovendien moesten zij zich in het spel bekwamen. J.S.G. Disse en L.D. Labberté schreven daartoe *Het bewegingsspel*, handleiding voor ouders en opvoeders (1885) waarin 146 spelen werden besproken; ze gebruikten een uitgave van de Duitse pedagoog J.S.G. Gutmuths als leidraad.

Inmiddels kwam het kind als individu in de belangstelling van pedagogen te staan. In zijn publicatie *De beginselen van het Spiessische gymnastiekstelsel getoetst aan de opvoedkunde en de physiologie van den tegenwoordige tijd* (1897) noemde J.W. Jansen de klassieke (Duitse) gymnastiek een kunstmatige dressuur die geestdodend was. Er werd uitvoerig in onderwijskringen over gedebatteerd. Theo Thijssen beschreef in *Het grijze kind* de tweestrijd van het jonge gymnastiekmeesterje die de kinderen wel enig spel gunde en solidair met hen wilde zijn, maar die zich krampachtig aan de gepatenteerde gymnastiek moest houden.

Aan het eind van de negentiende eeuw kreeg Duitsland te maken met de import van Engelse sportspelen; politiek gezien was dit een moeilijke kwestie. De oplossing was: *Den Sport Deutsch machen*. In 1891 werd de Zentralausschuss für Volks- und Jugendspiele opgericht, waarmee ondermeer handbalspel en slagbalspelen populair werden. In Amerika ontstond in 1906 de Playground Association die met particuliere gelden speelvelden realiseerde. In Duitsland, Engeland en Frankrijk werd in de grote steden dit beleid overgenomen. In Nederland, waar gymnastiek en sport op gespannen voet stonden, werd in 1908 deze bewegingsgolf opgepakt met het oprichten van de Nederlandsche Bond voor de Lichamelijke Opvoeding (NBLO). De Bond was betrokken bij evenementen als de Elfstedenschaatstocht, vierdaagse wandelmarsen en meerdaagse fietstochten. Het zwaartepunt lag evenwel bij het landelijk organiseren van openluchtspel voor de jeugd, die in stad en land buiten schooltijd in beweging moest komen. De overheid subsidieerde cursussen voor spelleider in voetbal, korfbal en slagbal en gemeenten werd gevraagd terreinen beschikbaar te

stellen. Tegelijkertijd organiseerde de beweging van de Volksweerbaarheid jongenskampen; onder het motto "Een gezond jong Nederland" maakten scholieren kennis met sport en met het leven in de vrije natuur. De mobilisatie van 1914 maakte een eind aan deze initiatieven. In vrijwel alle documenten werd van spel, en niet van sport gesproken.

De introductie van voetbal, tennis, golf en hockey verliep in Nederland binnen aristocratische kringen die contact hadden met Engelse kostscholen of via zakelijke relaties. Nieuwe clubs werden opgericht door degenen die waren afgewezen in de strenge ballottage. Vooral HBS- en gymnasiumleerlingen werden in de jaren tachtig van de negentiende eeuw door de Engelse ziekte of wel de sportbacil aangetast: Deventer HBS-ers vormden de eerste fietsclub Immer Weiter (1876), tweedeklassers van het Utrechts gymnasium speelden cricket onder de naam Hercules (1882) en vierdeklassers richtten de tennisclub Sfaerinda (1882) op. Bij ouders en schoolleiding nam de aversie tegen sportbeoefening toe. Hun argumenten waren de negatieve beïnvloeding van schoolresultaten, fysieke afmatting, uitspattingen bij overwinningsfeesten en het zogenaamde 'bestuur-tje-spelen' bij de clubvorming. Dit laatste werd door Huizinga in zijn *Homo Ludens* juist positief aangemerkt als 'voor oefening tot de ernstige werkzaamheden die het leven van hen zal eisen.' Clubvorming was voor hem van sociale betekenis, hij wees op de gemeenschapsband, maar ook op de rol van spelbrekers en valsspellers.

Het merendeel van de gymnastiekdocenten reageerde negatief op de sportrage. Lange tijd wisten ze de sport met haar records en competitie buiten de school te houden. Over sport werd zo min mogelijk gesproken, ook de NBLO had het nadrukkelijk over openluchtspelen. De bond organiseerde op schoolpleinen, in speeltuinen en in parken tijdens de vakantie zomerspelen waar de kinderen in groepen van zesendertig per speelleider aan deelnamen. Maar er was een stille kracht werkzaam die de jeugd tot sportbeoefening aanzette.

De sportbeweging in de vroege jeugdlectuur

Wielersport

Een sport die door de jeugd van goeden huize fanatiek werd beoefend, was het wielrijden; voor wedstrijden was de naam *pacen* in gebruik. De populariteit onder scholieren was groot, want door nationale overproductie én import van goedkope Amerikaanse rijwielen (die van de lopende band afkwamen) werd de fiets ook voor jongeren uit de middenklasse betaalbaar. In het jongensboek *De club van zessenklaar* (1898) werd dit

door J.C. Kieviet tot in detail beschreven. In de schoolklas kreeg de ene na de andere jongen een fiets: van de ouders, van een tante of van een suikeroom. En zo werd de club gevormd, met een voorzitter, penningmeester, secretaris en drie leden. De voorzitter van de sportclub werd een jongen die wist hoe het moest, zijn vader was immers een notabele. In de vergadering sprak hij de leden toe met heren en gebruikte woorden als ambitie, discussie en conclusie. Het reglement werd opgesteld volgens de ANWB-normen, inclusief boetebepalingen. De jongens reden in uniforme kleding en hadden een clublied. Tijdens de (kost)schoolvakanties maakte de club tochten naar de bollenstreek, waar ze een fietsendief achtervolgden en een kind uit een brandend hutje redden. Het geld van de boetepot ging naar het door brand getroffen arme gezin. Het boek beleefde net als het vervolg *De club op reis* vele herdrukken.

Het krijgen of bezitten van een fiets was destijds al genoeg om er boekdelen over te schrijven, en dat deed Chr. Van Abcoude met zijn *Hoe Jaap Rekkers een fiets kreeg* (1913). Jaap, die geen fiets had, knutselde graag bij de fietsenmaker en ging dan wel eens op stap met een reparatiefiets. Na spannende avonturen wist hij de gestolen fiets van de notaris terug te bezorgen en

Uit: *de club van Zettenklaar*

konden de dieven op zijn aanwijzingen worden gepakt. Als beloning voor zijn moedig optreden kreeg de jongen een nieuwe fiets. Van Abkoude schreef meerdere boeken met een sportieve inslag, zoals *Hollandsche Jongens* (1907) en *De fietsclub alle vijf* (1911). In *Hollandsche Jongens* ging het niet om een club, maar was het een Vriendenbond. Evenals in Duitsland bestond er enige afkeer van de met de sport verbonden Engelse termen. De sport die in dit boek centraal stond was het schaatsen, dat gepresenteerd werd als de nationale Hollandse wintersport met wedstrijden, tochten en het ijsfeest. Met *Het Jongenskamp* (1910) deed Van Abkoude de actualiteit eer aan. In de gespannen politieke situatie deden landen moeite om hun nationale jeugd- en mankracht te versterken: Frankrijk kende de *bataillons scolaires* en in Duitsland was de vereniging voor jeugd- en volksspelen opgericht. Met het Duitse jongensboek *Die Spielplatzstadt* tot voorbeeld en met de ideeën van de Nederlandse Volkswaerbaarheid voor ogen schreef Van Abkoude *Het Jongenskamp*. Een honderdtal jongens beoefende in de natuur gymnastiek en sportspelen en zij hielden overlevingstochten om zich fysiek en geestelijk te sterken.

Collectie Nationaal Fietsmuseum 'Velorama' Nijmegen

Een aardig tijdsbeeld van latere datum vinden we in *De knalclub van 3a* (1926) van de sportjournalist D. Hans en uitgegeven door de Rotterdamse handelsmaatschappij R.S. Stokvis. De fietsclub had de naam De Nederlandsche Kroon, naar het favoriete fietsmerk van de leden. Stokvis had dit handelsmerk overgenomen van de Winschoter fietsenfabriek Gruno. Al snel veranderde de naam van de club in het stopwoord van het enige meisjeslid. Zij vond alles knal, zoals de jeugd het nu over gaaf, vet of cool heeft. Het voorwoord was van de bekende sportjournalist M.A. Meerum Terwogt die in het fietsen een gezond tegenwicht zag in een tijd van filmsensatie en maniakaal bioscoopbezoek. In een jaar tijd werden 20.000 exemplaren verkocht, waarop de succesvolle reclamecampagne een vervolg kreeg in *De Zonnebloem* (1927). Daarin ging het minder om het fietsen, maar meer om het club-zijn, met een idealistische belangstelling voor actualiteiten als de Olympische Spelen en de Volkenbond.

Stimulerend voor het sportbesef bij de jeugd waren ook reclame-uitgaven, zoals *De avonturen van Jopie Sprinter* van Peyenburg's Koekfabrieken. De jongen kreeg zijn racefiets in ruil voor 1000 koekpunten. De sportieve Jopie was al lid van de zwemclub De Waterratten, was aanvoerder van de voetbalclub en had zijn hondje Nurmi genoemd, naar de Olympisch hardlooptkampioen. Op een van zijn fietstochten zag hij een vliegtuig neerstorten; hij bereikte als eerste het wrak en redde de piloot. Ook in dit boek is de goede daad als het ware een metafoor voor het edelmoedige karakter van de sportman.

Het is de tijd waarin de reclame gebruik ging maken van stripverhalen. Fietsfabrikanten schakelden bekende tekenaars in voor hun reclamestrips. De bekendste is wel André Vlaanderen, de tekenaar van *t'Avontuur van Piet Pelle op zijn Gazelle* en andere Gazelle-strips van de jaren dertig. Kris Kruiemel was als stripfiguur de fietskampioen van het bakkersgilde; hij behaalde zijn overwinningen door veel brood te eten. Voor jonge kinderen werd de fiets- voetbal- en schaatsport aantrekkelijk gemaakt in de avonturen van Tiels Flipje; in *Kijk waar je rijdt* leerde Flipje de verkeersregels. Een bijzonder opvoedkundig accent gaven de pedagogen A.F. Cremer en Jan Ligthart aan het fietsen. In hun *Op de fiets door Nederland, aardrijkskundig leesboek voor de lagere school* (1912) brachten zij de jeugd verhandelend tijdens een fietstocht de geografie, fauna en flora van Nederland bij. Van dit schoolboek verschenen vele herdrukken. Fietsen werd wereldomvattend toen het toerfietsen, vaak gesponsord door firma's als Kodak of fietsfabrikanten, populair werd. In 1885 ondernam Th. Stevens vanuit Colorado een 'wereldreis.' De

Nederlandse vertaling van zijn reisverslag verscheen als jongensboek onder de titel *Op een rijwiel de wereld rond* (1912).

Ook meisjes stapten op de fiets, maar het rijden zonder herenbegeleiding was uitzonderlijk. De Haagse damesclub geeft dit aan in haar naam *Honi soit qui mal y pense* (1896). Als in de jaren negentig de markt voor herenfietsen verzadigd is, wordt er vanuit de industrie en door de ANWB een offensief ingezet om het recreatief fietsen door vrouwen te bevorderen. Dan verschijnt de meisjesroman *Vier meisjes op een fiets* van Annie Bergsma. Het boek speelt omstreeks 1914, want het VVV bestond nog niet lang en bovendien is er sprake van een ontmoeting met Belgische vluchtelingen. Drie zusjes en een vriendin besluiten, naar het voorbeeld van Duitse kostschoolmeisjes, vanuit Leeuwarden een trektocht op de fiets te ondernemen: eerst met de trein naar Stavoren, met de boot naar Enkhuizen en dan op de fiets naar Alkmaar. Er werd overnacht bij familie- of zakenrelaties van de ouders, maar verder waren zij *self-supporting*. In hun koffertjes, de bekende rieten overschuivers, zit cacao, griesmeel, suiker, jam een tinnen bord met kroes en een kookpannetje. In de duinen leert een vriendelijke kampeerder hen de pan aan drie stokken op te hangen en een vuurtje te stoken. Kamperen was nog een elitaire aangelegenheid; het was de tijd dat een Veluwe boer op het dorpsplein verschrikt kwam melden: "Er wonen heren in het bos." Via Amsterdam bereikten de meisjes Amersfoort, waar de tocht door hevig noodweer werd afgebroken. Per trein reden ze in vier uur naar Leeuwarden terug. Het was een spannend meisjesboek, maar het was eigenlijk niet de bedoeling dat het werd nagevolgd.

Voetbalsport

Evenals het fietsen, kreeg ook de voetbalsport te maken met popularisering en een toenemende belangstelling onder de jeugd. Het jongensboek *De A.F.C.-ers* van J.B. Schuil (1915) staat met haar vele herdrukken in de jeugdlektuur model voor deze ontwikkeling. *De Voetbalclub* van Chr. Van Abcoude (1913) verscheen al eerder. De suggestie om een fiets- voetbal- of wandelclub te vormen, ging uit van een onderwijzer. Het werd de voetbalclub Sparta; geen fietsclub, want dan wil de een naar rechts, de ander naar links; bovendien geeft een elftal saamhorigheid, waren de argumenten. De jongens mochten het terrein naast de papierfabriek gebruiken, en uiteraard kreeg het zoontje van de directeur de voorzittershamer in handen. Als ze bemerken dat de bal uit het berghok gestolen is, weten ze op avontuurlijke wijze de dief, een zoon van een schaapherder die eerder het lidmaatschap van de club was geweigerd, te betrappen. Deze krijgt zijn verdiende

tuchthuisstraf, en de voetballers voelen zich helden.

In *De A.F.C.-ers* (1915) benadert J.B. Schuil de voetbalwereld van die tijd het dichtst, als het gaat om de rol van spelers én supporters in een voetbalvereniging: de publieke belangstelling op de tribune, de sportjournalistiek en de promotie van de hoofdpersoon naar een hogere klasse komen aan de orde. In de krant vermeld worden was eervol, maar kon ook problemen geven als ouders, die niet op de hoogte waren van de vrijetijdsbesteding van hun zoon, dit via de krant vernamen. De keeper van AFC was daar niet zo bang voor. Van de bescheiden jongen werden

geen heldendaden op het veld verwacht. Maar juist hij weet tijdens een schaatstocht van de club één van hen van de verdrinkingsdood te redden. Deze dappere, sportieve daad kwam breeduit in de pers. Het boek bleef decennia lang populair, juist omdat aspecten als individuele karaktervorming, het sociale clubleven en de belevenis van wedstrijden er zo herkenbaar in werden verwoord. Na de Amsterdamse Olympische Spelen (1928) verschijnen opmerkelijk veel jeugdboeken over sport. In *De voetbalclub van de vierde klas* van L. Roggeveen (1928) deden ook de meisjes mee. Zoals gebruikelijk in de sportwereld van die tijd, mochten ze het vaandel borduren.

Schaatssport

Het wereldvermaarde jeugdboek *Hans Brinkers or the silver skates* werd in 1865 geschreven door Mary Mapes Dodges, die van Nederlandse afkomst was. De Nederlandse vertaling door J.P. Andriesen was een verkorte versie, mede om de soms onjuiste historische gegevens over Nederland te vermijden. Het boek werd

Boekenlegger voor sportkleding van Jansen en Tilanus

in diverse talen gepubliceerd en beleefde in het Nederlands tien herdrukken. De Nederlandse wintercultuur mengt zich in het boek met de historische glorie van Hollandse steden als Haarlem, Amsterdam en Leiden. Op het ijs doorkruist een rijke zakenman het leven van Hans Brinkers, een arme jongen die zich tegenover de vreemde een oprechte en hulpvaardige jongen toont. Tijdens de strenge winter ziet hij zijn inzet voor anderen beloond als bij de kortebaanwedstrijd zijn zusje de hoofdprijs wint.

In de honderden boeken over schaatsen staat clubvorming niet centraal; het was een vanouds Hollands wintervermaak en geen sport. Maar gevoed door nationalistische gedachten kreeg het schaatsen rond de eeuwwisseling meer en meer het accent een nationale sport te zijn en werd ze als zodanig gepropageerd. Van Buttinga Wichers beschreef de technische vaardigheden in zijn *Schaatsenrijden* (1888). Voor degene die volledig op de hoogte wilde zijn van de Nederlandse schaatssport was *Wintersport* (1893) van Pim Mulier het handboek. Men vindt er van alles in over oude wintervermaken, schaatstechniek, diverse schaatswedstrijden, lange afstandsritten, kunstrijsen en de betreffende trainingen.

Van clubvorming naar sportdeelname

Van latere tijd dateren jeugdboeken die de historische ontwikkeling van sporten uit die tijd tonen en de maatschappelijke verandering laten zien die ze ondergingen. De sportjournalist en hoofdredacteur van *De Sportwereld* M.J. Adriani Engels schreef in diverse uitgaven over het nationale voetbal, over de wielervedstrijden Jaap Eden en Jan Derksen, over Friese Elfstedentochten en kortebaanwedstrijden. Zijn informatie over topprestaties en anekdotische gegevens boeide de jonge lezer. In *Tennisportretten* beschreef hij de weg naar de top. Ton

van Beers en A. van Emmenes deden hetzelfde voor voetbaljuniores in *Nou wij, boys! Van junior tot international*. In het jaar van de Amsterdamse Olympische Spelen (1928) verscheen onder redactie van H. van Booven *Het groote sportboek voor jongens*, waarin de sport in het perspectief van de Olympische idealen kwam te staan. De jeugd werd voorgehouden dat sport gezond is voor lichaam en geest en dat ze van groot belang is voor de ontwikkeling van positieve karaktertrekken als moed en vastberadenheid. In de jaren dertig vielen de sportboeken van George van Aalst op, zoals zijn succesvolle *De lotgevallen van een voetbal-schoen*.

Voor de jaren vijftig moet zeker de reclame-uitgave van Nutricia worden genoemd: *Het Blueband sportboek. Veertig sporten en spelen in woord en beeld*. Het bestond uit een tiendelig plaatjesalbum met een informatieve tekst onder redactie van H.A.M. Meerum Terwogt. Een viertal inleiders sprak de jeugd aan in een taal die in die tijd van de wederopbouw als motiverend werd ervaren; het maakte de uitgave tot een groot succes. *Het Sportboek voor de jeugd* (1957) van de sportverslaggever Jan Cottaar sloot daarbij aan. Hij besprak per sport het verleden en liet de ontwikkeling ervan zien, inclusief de technische en organisatorische problemen. Het boek gaf ook algemene beschouwingen. Meisjes moesten aan sport doen, maar werden op een paternalistische, bijna denigrerende manier in de bekende hoek geplaatst: 'Waarom houden onze meisjes zich niet bij zeilen, roeien en zwemmen? Waarom beoefenen ze niet de lichte nummers van atletiek, tennis, korfbal, handbal, schermen, turnen en zoveel andere dingen die wél voor haar bestemd zijn? Een meisje dat voetbalt of bokst heeft helemaal niets vrouwelijks over zich, en dat is even erg als van een jongen te zeggen dat hij niet echt mannelijk en flink is.'

Uit: vier meisjes op de fiets

Meisjesboeken en de sport

Het eerder genoemde boek van Annie Bergsma *Vier meisjes op de fiets* was voor die tijd uniek te noemen. De auteur was een van de eerste vrouwelijke leden van de ANWB (1885) en haar relatie met Edo Bergsma, de toenmalige voorzitter van de ANWB, kan een rol hebben gespeeld. Dit was zeker het geval bij de meisjesroman *Lientjes verzoeking* (1916) van Hannie van Wehl, zuster van de arts J.H.O. Reys, de bekende gymnastiekpedagoog en oprichter van de Haagse Academie voor de Lichamelijke Opvoeding. Ze kende de strijd die in Nederland gaande was tussen voorstanders van de Duitse en van de Zweedse gymnastiek. In haar boek komt dit tot uitdrukking in het gedrag van een nieuwe leerlinge, Ingeborg Jensen. Die was gewend om in een gypakje de Zweedse oefeningen onder bekwame leiding uit te voeren en gaf als een soort Pipi Langkous commentaar op de Nederlandse situatie, waar meisjes met corset in een stoffig zaaltje les kregen van een stramme onderwijzer.

Nog onder de gloed van het Amsterdamse Olympisch vuur verscheen in 1929 bij uitgeverij Kluitman het *Käthe Cruse-sportboek*, een platenboek met een rijmtekst van Caroline van Dommelen. Gymnastiek, voetbal, roeien, wintersport, tennis met Kea Bouman en Helen Wills en de zwemsport met Zus Braun werden in kleurrijke platen opgevoerd. De bekende Käthe Cruse-poppen (manlijke en vrouwelijke) peperden als leden van de Sportclub 't Jonge Goed, de moraal in: 'Daarom mag je nooit vergeten: sport is spél, dat moet je weten.' Sportbeoefening door de jonge jeugd werd ook in Duitsland in een prentenboek gepresenteerd, maar wel in twee delen; voor meisjes *Wie Susi die Schönste wurde; ein lustiges Sportbilderbuch*, en voor jongens *Wie Heini der Stärkste wurde; ein Bilderbuch von Turnen, Sport und Spiel* (1927). Het rollenpatroon is, niet alleen in deze uitgave, in de jeugdlectuur herkenbaar aanwezig. In meisjesboeken was het vormen van een sportclub uitzondering. Toch was de behoefte aan een clubverband bij hen wel aanwezig, maar dan werd het een zang-, toneel- of kunstclubje, bijvoorbeeld in *Schoolidyllen* (1900) van Top Naeff. In een enkel geval lezen we over een dansclubje voor ritmische gymnastiek, zoals in *Ank weet wat ze wil* van Nannie Franken, maar de kenmerken van de (jongens) sportclub met bestuur, contributie en de edelmoedige daad ontbraken. Toch herkennen we in *Jannie's vrolijke zwemclub* (1951) van Annie de Man de gebruiken van de eerste *Hollandsche Dames Zwemclub* uit 1883. De meisjes zwommen niet snel, maar mooi en hielden wedstrijd in schoonspringen en figuurzwemmen. Zij voerden een compleet clubpatroon met een bestuur en reglementen;

ze droegen zelfs een clubinsigne. Ook zij waren sociaal meelevend, want van de contributie werd eens per maand een meisje dat de entree niet kon betalen, gevraagd mee te gaan om het zwemmen te leren.

Een opmerkelijk feit moet nog worden genoemd. In de decennia rond 1900 waren meisjesromans over Engelse kostscholen een ware rage onder de meisjes uit de betere klasse. Tegen de verwachting in ontbraken gymnastiek en sport daarin vrijwel geheel. Verwarrend is dat bijvoorbeeld een tennisracket of een andere verwijzing naar sport soms wel op de titelpagina staat afgebeeld, zonder dat dit de inhoud dekt. De situatie in kostscholen voor jongens werd minder vaak beschreven; in *Om de cricketolag*, een kostschoolgeschiedenis van Harold Avery, stond het in Nederland nog weinig populaire Engelse cricket centraal.

Samenvatting

De jeugdlectuur over sport geeft aan dat bij een ontluikend sportbewustzijn clubvorming sterk werd aangewakkerd, met als doel karaktervorming, gemeenschapszin en het verdrijven van de destijds heersende Jan Saliegeest. De visie dat spel- en sportbeoefening een nuttige voorbereiding was op de toekomstige maatschappelijke positie, zien we bevestigd. Het opdoen van bestuurlijke ervaring, het bestraffen van kwalijke elementen in de samenleving en het edelmoedig karakter van de sporter maakte deel uit van de sportcultuur. De sportclub leverde een avontuurlijk spanningsveld waarin kameraadschap, de goede daad en een positieve levenshouding bindende factoren waren. Binnen deze sportcultuur speelden jongens de hoofdrol.

Na verloop van tijd, en met name na de Amsterdamse Olympische Spelen, kreeg de Olympische gedachte met haar individuele prestatie- en overwinningdrang in de jeugdlectuur meer ruimte. Men richtte geen (vrienden)club meer op, maar sloot zich aan bij een bestaande vereniging, waar de topprestatie hoog in het vaandel stond en de Olympische leus *citius, altius, fortius* werd nagestreefd.

* Met dank aan kinderboekenantiquariaat Anna, Driebergen